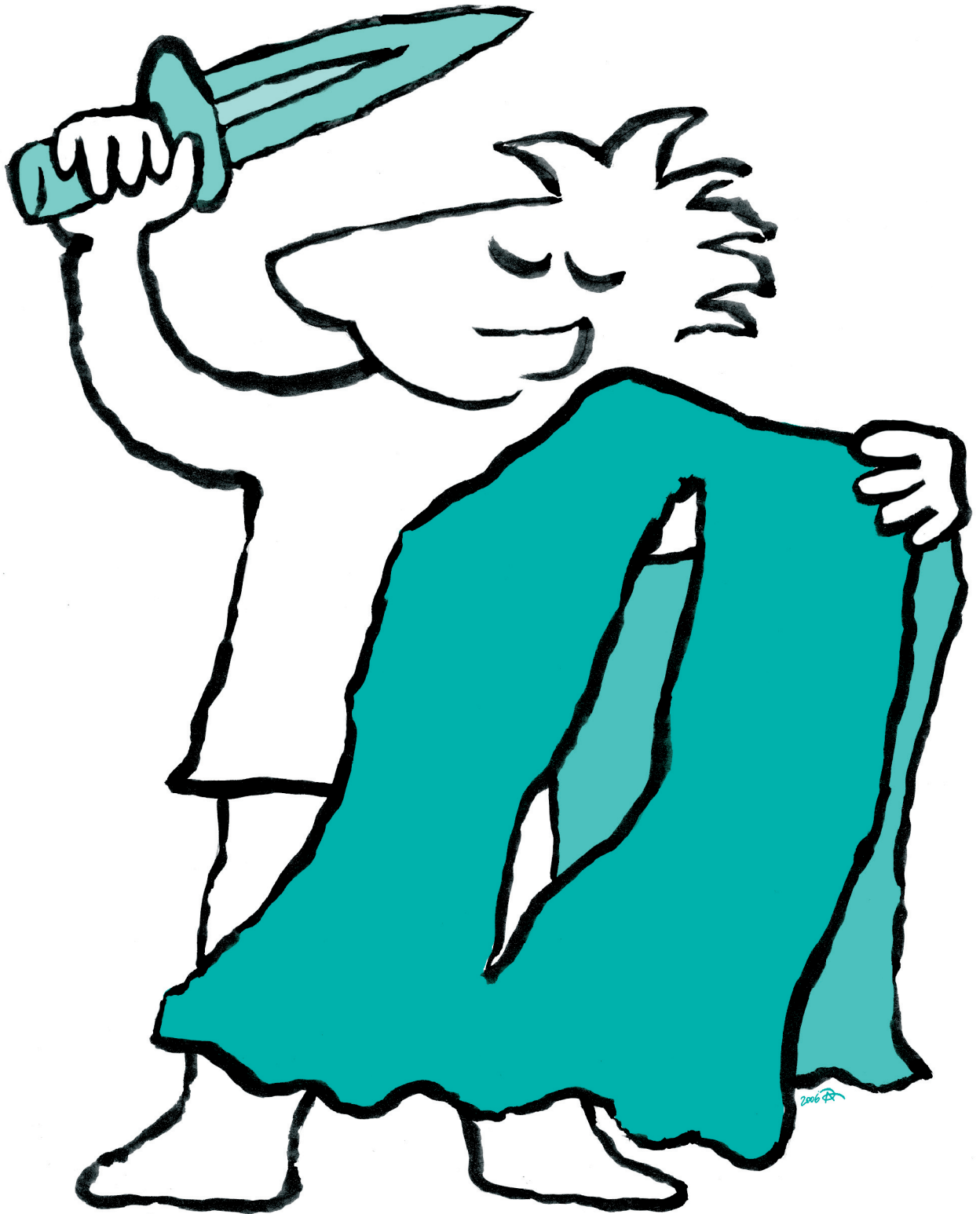

Szörnyek és hősök

D1 – TÖRTÉNET AZ ÓKORI EGYIPTOMBÓL: RÉ ÉS APHOPHISZ HARCA

Amikor Ámon Ré, a napisten kinyitja a szemét, megvirrad; amikor becsukja, éjszaka lesz. Keleten ébred, majd egy bárkán halad a mennyei óceán hullámain. Ré együtt érez az emberekkel szenvedéseikben, varázsigéket, varázslatokat tanít nekik a veszélyek ellen, és gyógyítja a betegeket. Amikor besötétedik, bárkája eltűnik nyugaton, és sötét, elhagyott vidéken úszik át az éjszaka tizenkét kapuján. Itt találkozik a földalatti világ isteneivel és Ozirisszel, a túlvilág urával. Ezután a teljes sötétség birodalmában hajózik, ahol a vizet ellepik a kígyók. A veszélyes világból csodás erejének köszönhetően kikerül, ám előbukkan a hatalmas Apophisz kígyó, Ré legnagyobb ellensége. Ez a hatalmas szörnyeteg minden reggel és este megtámadja a Napot. Ha győzedelmeskedne, Ré eltűnne, és zűrzavar lenne úrrá a világegyetemben. A hatalmas hullóval való küzdelemben Rének minden varázseréjére szüksége van. A napistennek minden nap sikerül diadalmaskodnia, ám az örökös vereség nem tántorítja el Aphophiszt az újabb és újabb támadástól. A kígyó feletti győzelemmel ér véget Ré éjszakai hajóútja: egy óriási kapu alatt áthaladva ismét az élők birodalmában bukkan fel, és az emberek örömére új nap születik.

Műtárgy: A Szépművészeti Múzeum Egyiptomi Gyűjteményében található mitologikus papiruszon Aphophisz kígyó ábrázolása.

Fotó a műtárgyról: Az Egyiptomi Gyűjtemény, vezető az Egyiptomi kiállításához, Szépművészeti Múzeum, Budapest, 1999. 52–53. o.

D2 – MÍTOSZ AZ ÓKORI GÖRÖGORSZÁGBÓL: PERSZEUSZ

Akrisziosz király biztatására Perszeusz, a daliás ifjú hőstettekre vágyik. Elhatározza, hogy megkísérli, ami még egyetlen hősnek sem sikerült: levágja a Gorgó nővérek közül a halandó, Medusza fejét. A Gorgók vénséges, rút szörnyetegek, haj helyett kígyók tekergőznek fejükön. Aki a Gorgók csúf arcát megpillantja, rémületében kővé dermed.

Perszeuszt csábította a kaland, csak a dicsőségre gondolt, a veszélyre nem. Kalandvágytól fűtve azonnal elindult. Pallasz Athéné istennő, a bátor ifjak védelmezője segítségére sietett, mert tetszett neki a bátor ifjú. Így szólt hozzá:

– Nem szabad ránézned a Gorgókra. Egy ragyogó rézpajzsot ajándékozok neked, amelyben mint egy tükörben, nézheted őket, mert így nem tehetnek kárt benned. Közönséges karddal nem lehet levágni a Medusza fejét, ezért neked adom ezt az acélsarlót. De még ez sem elég. Meg kell szerezned a szárnyas sarut, a varázstarisznyát, meg a láthatatlanná tevő sisakot.

Perszeusz megfogadta az istennő tanácsát, és csak a tárgyak megszerzése után indult a Gorgókhoz. Felszerelve a szerzeményeivel közeledett a Gorgókhoz. Kietlen, zord sziklás vidék fölött repült, ahol a sziklák ember- vagy állatformájúak voltak. Valaha mind élőlények voltak, de a szörnyek szemébe nézve kővé dermedtek. Perszeusz elfordította arcát a kietlen vidéktől, és pajzsát tükörként használva közelített tovább. A Gorgók egy mozduatlan felszínű tó partján aludtak. Athéné megsúgta az ifjúnak, hogy a középső Medusza.

– Ne tétovázz! – biztatta.

Perszeusz megállt a szörnyek mellett, belenézett a pajzsába, felemelte sarlóját és egyetlen csapással levágta a Medusza fejét. Amint a fej lehullott, a nyakából kiugrott Pégaszosz, a szárnyas ló, és elrepült. A földön fekvő élettelen fej akkora volt, hogy hősünk attól tartott, nem fér bele a tarisznyába. De a varázstarisznya könnyedén magába fogadta terhét, és súlytalan maradt.

Perszeusz a Medusza fejet többször használta ellenségei ellen. Ennek a segítségével mentette meg leendő feleségét egy borzalmas tengeri szörnytől, amely épp felfalni készült Andromédát. Király lett, bölcsen uralkodott, és népét a fej varázserejével védte meg az ellenségeitől.

Műtárgy: Gorgó-ábrázolások a Szépművészeti Múzeum Antik Gyűjteményének műtárgyain.

Fotó a műtárgyról: Antik művészet, Szépművészeti Múzeum, Múzsák kiadó, Budapest, 72. oldal

D3 – MI VÉGRE VAN A ROSSZ? – A SÁTÁN

A zsidó-keresztény hit szerint a Sátán lázadó angyal volt, aki büszkeségében felkelt Isten ellen. Az Úrhoz hű angyalok: Szent Mihály arkangyal és harcosai letaszították az égi mennyből a Föld legmélyebb szakadékaiba. Attól kezdve egyetlen célja a bajkeverés volt. Ő az ördög, aki vizályt szít, a rossz hirdetője, az ember megkísértője, aki különböző alakokat képes öltetni.

„A kígyó ravaszabb volt a Föld minden állatánál, amit az Úristen teremtett.”*

Ő vette rá az első emberpárt, hogy megszegjék Istennek tett ígéretüket.

Ádám és Éva, az első emberpár az Édenkertben éltek. A kert minden fájáról ehettek gyümölcsöt, csak a jó és rossz tudásának fájáról nem „...mert amely napon arról eszel, meg kell halnod”. A kígyó azt mondta Évának:

„– Dehogyan haltok meg! Csak tudja Isten, hogy azon a napon, melyen arról esztek, megnyílik a szemetek, és olyanok lesztek, mint az istenek, jó és gonosz tudói.”

Éva szakított a fáról egy gyümölcsöt, és adott belőle Ádámnak is. Abban a pillanatban megnyílt a szemük, rájöttek, hogy mezítelenek. Isten haragjában megátkozta a kígyót, az embert pedig kiűzte az Édenből. Megátkozta a földet, emiatt az csak fáradalmak árán ad táplálékot az embernek, az embernek pedig élete végén meg kell halnia.

Az ősszülők kiűzetése a Paradicsomból szükségessé teszi a megváltást, amit a keresztény hit szerint Jézus teljesít be. Jézus megbocsátja az emberek bűneit, és áldozatával megszabadítja őket a Pokolból, a Sátán birodalmából.

*Teremtés könyve: 3,1

Műtárgy: A Szépművészeti Múzeum Régi Képtárának Sátán-ábrázolásaiból. Jacob Jordaens: Bűnbeesés

Régi Szobor Gyűjtemény: Szent Mihály arkangyal

Fotó: Szépművészeti Múzeum, Corvina, Budapest, 1995, 113 o.

D4 – SÁRKÁNYÖLŐ SZENT GYÖRGY

György derék lovag volt. Kappadókiában, Törökország északkeleti részén született, i. sz. a 3. században. Hőstetteket hajtott végre Krisztus nevében, lóháton, fényes páncéljában, jó fegyverekkel.

Egyszer a lübiai Szilianába érkezett, ahol egy borzalmas sárkány élt, és sanyargatta, rettegésben tartotta a helybelieket. Évek óta napi két bárányt követelt magának, majd fiú- és lánygyermekek tűntek el a szörny feneketlen gyomrában. Senki sem mert ellenszegülni neki. Éppen a király leánya került sorra: apjától elbúcsúzva a mocsár felé indult. György

megsebezte a sárkányt, de nem ölte meg. A szörny megszelídülve követte őket a városba, ahol azután a hős leölte. Mindenki csodálta az ifjú hősiességét, hatására elfogadták a keresztiséget. György ezután feleségül vette a királylányt. A keresztény hagyomány szerint a város polgárainak egy része nem tért meg, és ezek megtámadták, és megölték Györgyöt. A mártírhálalt halt hősből szent lett.

Műtárgy: A Szépművészeti Múzeum Régi Képtárában: Sárkányölő Szent György.
Grafikai Gyűjteményben: Cranach: Szent György
Fotó: Szépművészeti Múzeum, Corvina, Budapest, 1995, 51 színes tábla.

D5 – A SZÉP ÉS A SZÖRNYETEG

Az európai mesekincs darabja. Egy kereskedő, három fiú és három lány apja, üzleti útról hazafelé egy furcsa kastélyban száll meg. Minden varázslatra történik a kastélyban, sehol egy szolgál. Hazafelé indulva eszébe jut, hogy legkisebb lánya egy szál rózsát kért tőle ajándékba. Szakít egyet a kertből. Bömbölést hall, megjelenik a Szörny, a kastély ura. Azzal a feltétellel hajlandó szabadon engedni a kereskedőt, ha cserébe elküldi neki a lányát, aki a rózsát kérte. Megtörtén tér haza az apa az ajándékokkal, amiket a Szörnyeteg rejtett a csomagjába. Sírva adja a rózsaszálat a lányának. Elmeséli, mi történt. Fiai máris indulnának, hogy megöljék a Szörnyet, de Százsorszép lebeszéli őket, maga megy oda. A Szörnyeteg nagyon kedves hozzá, minden este megkérdi, hogy hozzámenne-e feleségül. A lány mindig nemet mond. Három hónap telik el. Százsorszép meglátogatja beteg apját. Mire visszatér a kastélyba, a Szörny haldoklik. Akkor megígéri a félelmetes lénynek, hogy szeretni fogja, mire az szempillantás alatt szép, ifjú herceggé változik. A szerelem megtörte a gonosz varázslatot, ami szörnyeteggé változtatta.

Műtárgy: Szépművészeti Múzeum, XIX. Századi Gyűjtemény: Kirkland: Kis hercegnő.

D6 – HERKULES HARCA A LERNAI HIDRÁVAL

A görögök legerősebb hőse, Héraklész, Zeusz első hűtlen kapcsolatában fogant, így a főisten felesége, Héra temérdek nehézséget gördített az útjába. Zeusz, a hűtlen főisten, Perszeusz leszármazottjának nevezi fiát.

Héraklész első kalandja az orkhomenoszi király megölése volt, mert az 100 ökröt követelt a thébaiaktól. Théba királya jutalmul hozzáadta lányát feleségül.

Héra tébolyt bocsátott Héraklészre, aki tébolyában megölte feleségét és kisgyermekét. A Delphoi templomban kívánt megtisztulni, ahol a jós azt parancsolta neki, hogy szegődjön 12 évre Eurütheusz szolgálatába. Ez idő alatt a hős 12 feladatot, ún. munkát végzett el. E próbatételek során kiderült, hogy rendkívüli tettekre képes. Egyre távolabb került szülőföldjétől, még Hádész birodalmába is eljutott, az alvilágot őrző Kerberoszt, a három fejű kutyát is legyőzte.

Második munkája a Mükénéből délre fekvő mocsári szörny, a lernai hidra elpusztítása volt. A sokfejű lénynek valahányszor levágták a fejét, annyiszor újra kinőtt. Ezért Héraklész nem megszokott fegyverét, a fadorongot használta, hanem egy bronzkést. Ezzel levágta a fejeket, és egy pásztorfiú segítségével, aki izzó faágakat adott a kezébe minden fej levágása után, kiégette a nyakakat. Így sikerült elpusztítania a hidra valamennyi fejét, a középsőt pedig, amelyik halhatatlan volt, elásta, és egy nagy sziklát gördített fölébe. A mo-

csár megtelt a hidra mérges, fekete vérével. Héraklész belemártotta nyilai hegyét a vérbe, s akit később ezekkel eltalált, az nem menekülhetett a halál elől.

Műtárgy: A Szépművészeti Múzeum Régi Szobor Gyűjteményében: Alessandro Algardi: Héraklész küzdelme a lernai hidrával .

D7 – HERKULES HARCA NESSZOSZ KENTAURRAL

A görögök legerősebb hőse, Héraklész, Zeusz első hűtlen kapcsolatában fogant, így a főisten felesége, Héra temérdek nehézséget gördített az útjába. Zeusz, a hűtlen főisten, Perszeusz leszármazottjának nevezi fiát.

Héraklész első kalandja az orkhomenoszi király megölése volt, mert az 100 ökröt követelt a thébaiaktól. Théba királya jutalmul hozzáadta lányát feleségül.

Héra tébolyt bocsátott Héraklészre, aki tébolyában megölte feleségét és kisgyermekét. A Delphoi templomban kívánt megtisztulni, ahol a jós azt parancsolta neki, hogy szegődjön 12 évre Eurütheusz szolgálatába. Ez idő alatt a hős 12 feladatot, ún. munkát végzett el. E próbatételek során kiderült, hogy rendkívüli tettekre képes. Egyre távolabb került szülőföldjétől, még Hádész birodalmába is eljutott, az alvilágot őrző Kerberoszt, a három fejű kutyát is legyőzte.

A munkák elvégzése után a folyamistennel harcolt. Felette aratott győzelmének eredményeképp elnyerte a szépséges Déianeirát. Egyszer át akartak kelni egy megáradt folyón, és Héraklész megkérte Nesszosz kentaurt, vigye át a hátán Déianeirát. A kentaur megtámadta az asszonyt, mire a félisten a hidra mérgező vérébe mártott nyilát lőtte ki rá.

Műtárgy: Szépművészeti Múzeum, XIX. Századi Gyűjtemény: Hans Makart: Nesszosz elrabolja Déianeirát

Fotó: Szépművészeti Múzeum, Corvina, Budapest, 1995, 268. o.